
Bizerta 1939*

per Carles Batlle

A la memòria d'Agustí Jordà

Un home jove. Un *petate* militar. Un espai en penombra. S'endevinen fileres de prestatges plens d'aliments, estris de cuina i material d'infermeria. També hi ha sacs arrambats a les parets.

L'home, que arrossega dues amples alforges amb la mà esquerra, remena els prestatges. Deixa caure tot allò que no li interessa, fica la mà dins dels sacs i els tomba: grans i farines s'escampen pel terra. L'home ho trepitja tot sense fixar-s'hi. Va ràpid: li cal agafar el més necessari, res superflu, només el més estrictament necessari...

S'atura sobtadament davant del *petate*. L'obre. És ple de llibres. Els seus llibres. Els va traient d'un en un, amb parsimònia. N'hi ha alguns que li criden l'atenció, els obre, passa fulls, llegeix, els guarda a les alforges. De la resta, en va fent piles.

HOME: «Dret sobre la gran roca, mirava el cel, abrasat per un sol d'agost. Les cigales cantaven en el camp de sota la roca; quan callaven, tot era silenci entorn d'ell. Veia als seus peus vint llegües de país. Un esparver, sortint de les grans penyes de damunt el seu cap, descrivia en silenci els seus cercles immensos. La mirada de Julià seguia maquinalment l'ocell de presa. Els seus moviments tranquils l'impressionaven, envejava aquesta força, envejava aquest isolament.»

Sí.

Aquest sí.

Però són dos volums, no sé...

Va, sí, sí, sí...

Va, no ploris, sí, vinga, vinga, vinga, saps que ho he de fer, et penses que no ho sento, però no pares, fa estona que no pares (*s'aixeca i desapareix entre dos prestatges*), vinga, calla, calla, calla, calla, tornaré a buscar-te, t'ho juro.

T'ho juro.

Què vols?, t'ho juro.

Que em quedi, vols; que m'agafin, que em rapin, que em peguin, que em tanquin, que em matin, que em mori.

Que em mori.

És això?

És això el que vols?

Perquè si és això, jo ja no entenc...

Va, va, va, va, sisplau, ja sé que no vols que em mori (*surt de la penombra, s'acosta altre cop al petate*), no em passarà res, però me n'he d'anar, ho entens, me n'he d'anar, ho saps, me n'he d'anar, avui, ara, marxar, lluny, ho saps, ho saps, ho saps.

Ho saps.

D'acord, suposem que em quedo, per un moment, suposem, bé, suposem que ningú no s'adonés de res...

Mira, mira, mira, mira, aquest sí, aquest també, mira, escolta:

«Un dematí marxem, amb l'ànima abrاندada,
el cor ple de rancúnia, d'amargs desigs bastards,
i anem, seguint el ritme d'onada rere onada,
gronxant l'infinit nostre sobre el finit dels mars.»

AQUEST SÍ.

SÍ, sí, sí, sí, com a molt tres, només tres, fer la tria, i els altres deixar-los, deixar-los, deixar-los, suposem que em quedo, ningú no s'adonaria de res, de res, faríem veure que encara tinc la ferida oberta, o me la podria tornar a obrir, què et sembla?, me la podria tornar a obrir.

Què?, què et sembla?

«I anem, seguint el ritme d'onada rere onada,
gronxant l'infinit nostre sobre el finit dels mars.»

«No camina –diries–, mireu-lo, s'ha de quedar aquí, al barracó d'infermeria, com a mínim un mes més, jo en sóc la responsable, mireu-li la ferida, mireu, és plena de pus, hi ha entrat massa sorra a la ferida, mireu, mireu, és tota negra, mireu...»

Amb aquests ulls que poses, tothom et creuria, vinga, dona, vaaaa...

On són els dàtils?

Aquí.

Aquí, sí, i una mica de sucre, ja en tinc prou.

Què et sembla, en tinc prou?

En tinc prou.

Tornaríem a esperar, amb paciència, un altre dia, i un altre dia, i encara un altre dia.

Esperar un altre dia aquell dia, el dia que ens haurem de decidir, aquell dia famós, el dia que no arriba, el dia feliç que obriran les portes i haurem de triar:

Mèxic.

Moscou.

Espanya.

A les teves ordres, capità!

Tu pots creure?, el paio ho diu convençut: «No patiu, podreu tornar, si no teniu delictes de sang no us faran res.»

Espanya.

Si no teniu delictes de sang...

Cagondena, el capità, li surt del cor.

Esclar, capità, tu no et preocupis, capità, et crec: *blanc* com un glop de llet, capità, la guerra et va enxampar a la banda equivocada, la banda roja, capità, no pateixis, aviat triarem, i tu tornaràs a casa, capità, com un glop de llet, blanc, amb la dona i les criatures, capità.

Qui sap si se'n recordaran de tu?

Però ara vés-te'n, capità, m'amoïnes, aquí només ens mana la sorra, i aquell negrot de la xil-laba negra, capità.

A tu també, capità.

Quins dies més negres, oi, capità?

Ho són, per a tu i per a mi.

Vés i more't.

Apa, adéu capità...

Mèxic: els amics.

Moscou: les idees.

Espanya: casa meva, una criatura, tres anys, a mi sí que no em coneix, no em coneix...

No em facis riure, no em facis riure, va, no em facis riure, cagondena, vinga, para!

No puc més.

Me n'he d'anar, me n'he d'anar, me n'he d'anar, me n'he d'anar.

Quan me n'hauré anat, tots aquests llibres els cremes, em sents?, els cremes, no vull que els toqui aquest negrot de merda.

Potser ho carrego massa.

Què et sembla?, ho tinc tot?, tu creus que ho carrego massa?, ho creus?, ho creus?

Per al teu camell això no és res, sí, per al teu camell, tu m'ho has dit, i no seran tants dies, poca cosa, ja veuràs.

M'obeirà.

A mi sí.

M'obeirà, sé què he de fer, tu m'ho has dit, ho sé.

Pobres desgraciats.

No ho vau fer bé, no ho vau fer bé, no ho vau fer bé.

Què us hauria costat...?

Imbècils.

I després penedir-se'n i fugir, així de fàcil, estúpids, les coses s'han de fer ben fetes.

Amb una mica de tendresa n'hi hauria hagut prou...

Mireu-nos a nosaltres, mireu-nos, mireu...

Apa, vinga, vols dir que no en fas un gra massa?, ja n'hi ha prou, va, prou, prou t'he dit!

Així m'agrada.

T'estimo.

«Com portar un camell pel desert. Manual d'instruccions».

Elles us ho haurien explicat, n'estic segur:

Quatre dones: cuineres del camp, infermeres blaves, guardianes de l'aigua, camelleres, dones, dones...

Per una engruna de tendresa us ho haurien donat tot, us ho haurien dit tot, però vosaltres no, vosaltres...

Explica'ls-ho, explica'ls què passa, què passa amb els camells, explica'ls-ho.

Quan ningú no els guia, els camells, sí, els camells, els camells tornen a casa, tornen.

Per això vau tornar.

Estúpids.

Mira que fàcil, una engruna de tendresa, només això.

Dones soles, dones d'un sol home, dones vídues, barat, barat, barat, tendresa, tendresa i prou.

Però vau tirar pel dret, com si fossin objectes, les postres del desert.

El negrot no en vol saber res d'aquestes bromes, ni l'Ahmed, ni els altres tampoc.

Imbècils.

T'estimo, t'estimo, t'estimo...

A mi sí que m'obeirà, caminarem cap a Tozeur, cap al nord, el teu camell i jo, deixarem la sorra enrere, i el mar de sal al costat, endavant, sempre endavant, i després Bizerta.

Bizerta, Bizerta, Bizerta...

(Pausa.)

La fi de la guerra, els blancs vencedors, érem a alta mar, què fem?, i jo que dic: cap on anem, capità?

Cap a Bizerta.

Capità, com un glop de llet, capità, cap a Bizerta.

Som a Bizerta: el nostre barco trossejat, capità.

Sortim de Bizerta: camions cap al desert, capità.

I això, capità?, l'ombra d'una mina abandonada, un camp de refugiats, la boca de l'infern, la nostra llar...

Però tot això s'ha acabat.

Ara torno a Bizerta: el mar, principi del meu viatge, la meva llibertat.

Conec el secret.

Bizerta.

Conec el secret.

Vosaltres no, vau tornar perquè no sabíeu res, ignorants.

Dues setmanes a la gàbia perquè no sabíeu res, perquè no vau saber esperar, per una espurna de tendresa, estúpids, dues setmanes a la gàbia i un càstig absurd.

Absurd.

Pobrets.

Us vau equivocar.

Vosaltres sí, jo no.

Us vau equivocar.

Jo no, jo he pagat...

Hi he posat tendresa, i ara conec el secret, t'estimo.

Escolta:

«El jove va sentir la fiblada com si l'haguessin ferit al mig del cor, es va despertar esglaiat i va posar la mà damunt la carn adolorida. Després, amb els ulls mig tancats, va enretirar la mà i la va deixar caure sobre la de la noia, que jeia al seu costat... Ah! Què és això?... No pot ser: hi ha una dona al meu llit! El jove es va incorporar i se la va mirar. Fixament. Llargament... (*Pausa llarga.*) I així fou com el príncep Kamaralzaman va quedar captivat davant la bellesa incomparable de la bella Budur.»

És un conte, parla de tu i de mi, l'escenari és ben bé com, bé, no és exactament, però ja saps què vull dir.

Queda-te'l, un conte, però que ell no te'l trobi, que no te'l trobi, entesos?

Entesos.

Quan me n'hagi anat el comences a llegir sencer, podràs, saps com fer-ho, n'has après, aquests mesos, tu i jo..., d'acord, quan tu acabis el conte jo hauré arribat a Bizerta, me'n sortiré, vaig jurar que me'n sortiria, aquell dia, ho vaig jurar.

Aquell dia, quan els van obrir la gàbia, em vaig girar, buscava el nord, alguna cosa, marró, negre, un color diferent, un altre color, la calor, les llàgrimes foses, llavors et vaig veure, els teus ulls volien dir-me alguna cosa, entenies què m'estava passant, el vent aixecava la sorra, tothom corria, la porta de la gàbia grinyolava, però tu t'estaves allà quieta, mirant-me..., i l'endemà vaig agafar un ganivet i em vaig obrir aquesta ferida.

Perquè poguéssim estar junts.

Amb un ganivet, vaig jurar que me'n sortiria.

Ara estem junts.

La ferida s'ha tancat i jo me n'he d'anar (*pausa*).

Sí.

Me la vaig obrir jo...

Aviat serà de dia, me n'he d'anar, o ara o mai, me n'he d'anar.

Me n'he d'anar, ja sé que tu no diries res, però el negrot se n'adonaria, em mataria, es pensaria el que no és, des del primer dia que em busca, des del primer dia, a la cua, a la cua de la sorra quan baixàvem dels camions, baixàvem dels camions, ell ens regirava els *patates* i ens deia on havíem d'anar, donava empentes i cridava, jo era lluny, a mitja cua, vaig obrir la boca i li dic al meu company «aquest fill de puta encara em prendrà els llibres».

Cagondena!, des de l'altra punta sento el negrot que borda, sento la veu del negrot, per primera vegada sento la veu del negrot: «Esta navaixa cabró, esta d'ací, la veus?, et tallarà els pebrots si t'atreveixes a piular.»

Collons, collons, collons, collons, el negrot de la puta merda, una mare valenciana, collons, té una puta mare valenciana, i jo a la cua de la sorra, el primer dia, putejat, perseguit, escarnit, putejat, putejat, des del primer dia, putejat.

No puc més.

«Aquest bergant estraftet és el fill d'una bruixa, d'una bruixa tan poderosa que podia governar la lluna, moure el flux i el reflux, i comandar el camí del sol sense patir-ne mai les influències.»

Tinc por.

Només la ferida, aquesta ferida, m'ha salvat, sí, sí, sí, ja seria mort, ja hauria trobat la manera, sí, negrot de merda, hauries trobat la manera de fer-me la pell, però aquí, amb les dones, a la infermeria, no t'hi atreveixes, cabró.

Cabró.

Cabró.

Me n'he d'anar.

De nit encara sento com grinyola la gàbia, i veig com arrosseguen els homes, com els deixen damunt la pols...

Ja sé que no ha passat res...

Però mai se sap...

Es pensaria el que no és.

Després de l'última cita, ha començat a recollir neguitosament tots els llibres que té escampats pel terra i els ha tornat a posar dins del sac. Quan acabi l'arrambarà contra la paret.

Què van fer les teves cosines?, van dir que no ho volien, que els havien obligat a fer-ho, que les amenaçaven amb ganivets, sí, ja ho sé, ja ho sé, ja ho sé, però tampoc n'hi ha per tant, eren homes tancats, lluny de casa, ja se sap, homes, homes.

Elles també ho volien.

Però tu què saps?, va ser un acte d'amor, abans de marxar, un acte d'amor, el comiat...

Calla, calla, calla, calla, només una espurna de tendresa i els camells no haurien tornat, ho sé, van tirar pel dret, sense gaires miraments, amb violència, i això no els va agradar, les dones, ja se sap, volen una mica de tendresa, només una mica.

I després els camells van tornar, i després la gàbia.

I després tu, la lliçó apresada, una oportunitat, me n'havia de sortir, jo...

Ja hi tornes, va, va, va, va, VA.

No puc suportar-ho més, deixa de plorar, no n'hi ha per tant, tu també ho volies, o no?, i si no per què tanta miradeta i tanta hòstia, jo m'he fet la ferida per tu, pel teu camell, d'acord, però tu també ho volies, ho volies, ho volies, i t'he donat una engruna de tendresa, no et pots queixar, tanta estona, molta estona, t'he lligat pel teu bé, perquè poguéssim estar-hi més estona, amb tendresa, sobretot amb tendresa, però per què plores, eh?, no t'he enganyat, tu també ho volies, QUE PARIS DE GEMEGAR ET DIC.

Desapareix en la penombra, només un instant, torna amb uns vestits de dona i un turbant. Se'ls va posant mentre parla.

No et pots queixar.

T'estimo, no t'he pegat, t'estimo.

I no vull que diguis res, em sents?, em sents?, els podria dir que has col·laborat en la meua fugida, pensa-hi: el teu camell no tornarà i aquesta informació només es dóna de grat, de grat, no per força, de grat, MAI PER FORÇA.

Així m'agrada.

Quan s'ha acabat de vestir, es col·loca les alforges per damunt de les espatlles.

Abans d'anar-me'n...

M'has de prometre que no cridaràs, m'ho has de prometre, res de crits...

Desapareix en la penombra... Se sent una veu femenina:

«Un dematí marxem, amb l'ànima abrandada,
el cor ple de rancúnia, d'amargs desigs bastards,
i anem, seguint el ritme d'onada rere onada,
gronxant l'infinít nostre sobre el finit dels mars.»

Fosc

CARLES BATLLE

Maig de 2001

* [Nota de l'autor. Al llarg dels anys noranta, els autors de l'anomenada «nova dramaturgia catalana» hem evitat escrupolosament de referir-nos a la nostra pròpia realitat. La passada i la present. Sempre hi ha excepcions, esclar, però en línies generals els autors de la *perplexitat* hem contemplat amb horror la perspectiva de concretar geogràficament, de reflexionar històricament o, fins i tot, de fer servir noms propis de persona (propis del nostre entorn cultural). Girona, Barcelona, Sabadell han esdevingut implacablement «una ciutat»; Catalunya gairebé sempre ha figurat com a «Europa»; Joans, Joseps i ases han quedat convertits en «Home 1», «Home 2», «Dona jove» o, com a molt, A, B i C. *Mea culpa*, reconec haver estat còmplice d'aquesta gran bajanada, o complex, com més us estimeu. Diguem-li autoodi. A la recerca de la universalitat i la modernor hem caigut en una actitud certament provinciana.

Amb *Bizerta 1939*, m'agafó a una anècdota real, un episodi desconegut de la nostra Guerra Civil. El protagonista encara és un «Home», però de fet és un home molt concret, perquè es tracta d'una vivència personal del meu avi Agustí, lletraferit, socialista i republicà, nebot d'alcalde... Mala peça al teler. Ell sempre me l'explicava amb la rialla clavada a les dents, com si es tractés d'una història més de l'inoblidable Karl May... Déu n'hi do! Comença així: què va passar amb la *roja* flota republicana després de la victòria de les *blanquíssimes* tropes feixistes?]